

Anotace témat k výstavě „Čtvrtstoletí Národního parku Podyjí“

1. Úvodní panel

Představení koncepce výstavy a jejího základního cíle: ilustrovat dění a změny v regionu Národního parku Podyjí za posledních 25 let (po dobu existence NP) ve světle delších časových, místních a třeba i politických souvislostí. Zdůraznění jeho hodnot, významu a poslání. Seznámení se základními údaji o NP (poloha, rozloha, založení, CHKO). Podtržení mezinárodního kontextu a významu již v úvodu.

2. Lesy I – přirozený les

Na většině území národního parku je v lesích cílem umožnění jejich samovolného vývoje. V souvislosti s tímto přístupem k lesu se změnila za posledních 25 let na podstatné části území národního parku dřevinná skladba a struktura lesa, zvýšil se podíl přirozené obnovy a v neposlední řadě se také zvýšil podíl odumřelého dřeva, jakožto základního atributu přirozené dynamiky lesa. Je nezbytné představit onu většinovou plochu přirozeného lesa jako základní myšlenkový a faktický pilíř ochrany Národního parku Podyjí v podobě divoké přírody, která existuje a funguje bez zásahů člověka.

Tipy jak prezentovat změnu druhové skladby: mapa změn, co přibylo, co ubylo, kde a proč? Změny lze prezentovat např. i porovnáním dat inventarizace o odumřelém dřevě, o dřevinné skladbě, vizualizace pralesovitých struktur, vhodně a názorně prezentovat klíčový pojem “divočina”: Podyjí/Thayatal - ostrůvek divočiny ...

3. Lesy II – změna kulturního lesa

Na části území, které je dnes lesem (ale v nedávné minulosti bylo intenzivně využíváno člověkem – mnohdy jako nelesní plochy), jsou prováděny zásahy s cílem obnovy druhové rozmanitosti. Jedná se o celou škálu zásahů (likvidace invazních druhů dřevin, prosvětlování lesa, pastva zvířat v lese, zavádění výmladkového hospodaření...). Změnou je tedy vlastní změna přístupu k lesu prostřednictvím výše uvedených způsobů péče. Výsledkem je pak např. změna dřevinné skladby, návrat druhů světlých lesů (např. orchideje po pastvě ovci).

Tipy jak prezentovat změnu péče o les: co se v lese dělalo a už nedělá, jaké jsou novinky v péči o les nebo jeho monitorování? Co bylo například dřív normální a dnes nepřijatelné nebo obráceně? Porovnáním párů fotografií před zásahem a po zásahu nebo porovnáním letecký snímků.

4. Nelesy I – obnova tradičně obhospodařovaných biotopů

Krátký odkaz ke staletému soužití člověka a přírody, které vyústilo v obrovskou pestrost nelesních biotopů v období cca první třetiny 20. století. Po opuštění území v průběhu 20. století dochází k degradaci a úpadku pestrosti. To je výchozí stav na počátku sledovaného 25letého období. Hlavní náplní tématu bude informace o způsobech péče ve snaze obnovit

předchozí pestrost. Chceme zmínit jak úspěchy (zlepšení stavu degradovaných porostů, znovuobjevování vzácných druhů), tak nezdary (zarůstání vřesovišť křovinami a ovsíkem, luk agresivními travami a plevely). O plochy nepečuje jen Správa NP ale i jiné subjekty.

Tipy jak prezentovat obnovu nelesních biotopů: srovnávací fotky, různé typy péče (pasení, kosení, vyřezávání náletů).

5. Nelesy II – vytváření nových biotopů

Pro podporu biodiverzity jsou vytvářeny nové nelesní plochy nebo se pečuje o dříve neobhospodařovaná místa (tůně, péče o lesní světliny, nové krajinné prvky, výsadba zeleně do krajiny, prosvětlování lesních okrajů). Navazuje na předchozí téma.

Tipy jak prezentovat vytváření nových biotopů: různé typy „nových“ biotopů, projekty, zvířata a rostliny, kterým prospívají.

6. Druhy I – závislé na divočině

Území bez přímého vlivu člověka se za posledních 25 let postupně stalo útočištěm rostlin a živočichů, kteří jsou citliví na rušení člověkem. Některé druhy uvítaly změny stavu biotopu (brouci vázaní na mrtvé dřevo). Klidová území zase tvoří základ životního prostředí pro plaché druhy (draví ptáci).

Tipy jak prezentovat: konkrétní zvířata a rostliny a jejich „životní příběhy“, návrat páchníka s mrtvým dřevem, hnízdění rarohů.

7. Druhy II – závislé na trvalé péči

V tomto tématu chceme ukázat změnu druhové skladby rostlin a živočichů na místech, o která trvale pečujeme. Za posledních 25 let byla v území znovu nalezena řada druhů, o nichž jsou z území NP historické doklady. Za posledních 25 let také na území NP přišly některé druhy, které jsme z tohoto místa dříve neznali. Některé jsou vítaným zpestřením biodiverzity, jiné naopak hrozbou pro ni.

Tipy jak prezentovat: Ukázky druhů, které se znovu objevily, žádoucí i nežádoucí nově příchozí a následky jejich rozšíření.

8. Hranice bez hranic / evropský význam

Proměna dříve přísně střežené hranice v prostupné přeshraniční území a výhody, které to přináší. Příprava a vznik Národního parku Thayatal (2000). Vzájemná spolupráce na správě, výzkumu, ochraně a prezentaci území - výsledky. Společné akce pro veřejnost - správy národních parků jako odborné, kulturní a společenské instituce. Národní park Podují a jeho správa jako součást evropských institucí (Europarc, Evropský diplom pro chráněná území Rady Evropy, certifikát přeshraniční spolupráce, oba parky součástí volného sdružení

přeshraničních chráněných území Transparcnet). V rámci listu světového svazu IUCN je NP Podyjí vedeno v kategorii II "národní parky". NP jako součást evropské soustavy Natura 2000.

Tipy jak prezentovat: vizualizace železné opony, vojenské artefakty, fotky z akcí, loga institucí, faksimile ocenění (diplomů a certifikátů).

9. Turistika

Přes jistý přesah do historie chceme ukázat nárůst turistické infrastruktury v posledních 25ti letech. V roce 89 byly přístupné jen dva malé okruhy u Znojma. Dnes je to přes 80 km turistických a přes 80 km cykloturistických tras. Hipostezky. Vznik společných (česko-rakouských) turistických tras. Od otevírání nových hraničních přechodů po Schengen.

Jak prezentovat? Tady by měla být určitě mapa cestní sítě před rokem 89 a nyní. Důraz kladen na změnu po roce 89. Možná nějaké „počítadlo“ kolik lidí navštíví Podyjí od zahájení výstavy. Výsledky kvantitativních analýz návštěvnosti (čísla, trendy); výsledky průzkumů postojů veřejnosti (klíčové charakteristiky). Co není dovoleno a proč.

10. Výzkum

Výzkum přírodních i společenských jevů na území NP je jedním z významných pilířů i cílů existence chráněného území. Přináší základní údaje sloužící k popisu významu území a také ke správnému stanovení cílů ochrany přírody NP. Na výzkum primární (co tu vlastně máme?) navazuje u zjištěných cenných jevů monitoring (jak se to zajímavě vyvíjí v čase?). Monitoring přináší podklady pro to, jak pečovat o cenná místa, biotopy či druhy. Chceme prezentovat, jak se za posledních 25 let naše vědomosti o území zněkolikanásobily a jak výsledky výzkumů pomáhají ochraně přírody v praxi.

Tipy jak prezentovat: ukázky výzkumných metod, konkrétní aplikace výzkumu do praxe (tůně u Podmolí). Možné i rozdělení druhů do těchto kategorií „byl a nevěděli jsme o něm“, „nebyl a našli jsme ho“, lépe rozpoznali“)

11. Volná krajina

Velké lány polí střídající se s širokými pruhy dálnic, velkoměsty a rozsáhlými průmyslovými areály už nejsou domovem, ale výrobní plochou. Jedním z úkolů Správy NP je dosáhnout v parku i jeho ochranném pásmu takové struktury krajiny, která je funkční z biologického hlediska (zjednodušeně řečeno umožňuje samoobnovu přírodních zdrojů), ale zároveň nebrání životu lidí a ekonomickému využívání (produkčnímu zemědělství, bydlení, výrobě či podnikání). Tato prezentace by měla být ukázkou toho, jaké metody Správa k dosažení tohoto cíle používá a nakolik se jí to daří. Důležité je také ukázat, že ve snaze zlepšit strukturu krajiny parku a zejména jeho ochranného pásma není správa osamocená: existují občanská sdružení, o krajinu pečují i některé obce.

Tipy jak prezentovat: porovnání stavu krajiny před 25 lety a dnes, různé typy zlepšování struktury krajiny (obnova tradiční cestní síť, péče o zeleň a historické prvky krajiny, budování prvků územního systému ekologické stability)

12. Obce v NP

Prezentace by měla ukázat, že sídlo je jednak neoddělitelnou součástí krajiny, jednak má svůj vnitřní život, náladu a řád. Způsob života se za posledních 25 let výrazně změnil, ale sídla mohou plnit požadavky moderního člověka, i když bude zachován jejich tradiční ráz. Prezentace by měla ukázat snahu Správy NP najít mezi moderními nároky a tradicí možný soulad. I díky této snaze jsou podjayské vesničky dodnes malebné, příjemné pro život a většinou v nich chybí rušivé prvky (stavby, závažné změny venkovské struktury apod.) Zdůraznit roli kompetentních institucí (organizace ochrany přírody a krajiny a památkové péče) a nezbytnost spolupráce s místními občany a politiky.

Tipy jak prezentovat: příklad celku (rozvoj konkrétní jedné obce), příklad detailu (zničená a opravená fasáda), stodola, která se změnila na hotel, Dům Charlese Seaside jako práce spolku.

13. Dyje

Řeka je dnes velmi vzdálená přirozenému stavu. Hlavní příčinou je existence a režim provozu vranovské elektrárny. Přehrada je pro člověka přínosem, pro přírodu hrozbou. Proto je nezbytné hledat kompromis, který na jedné straně umožní provoz přehrady, na druhé straně bude vstřícný ke stavu přírodního společenstva řeky. Prezentace by měla informovat o tom, že za posledních 25 let byly učiněny zásadní kroky na cestě k dosažení tohoto kompromisu (zvýšení minimálních průtoků, omezení frekvence maximálních průtoků).

Tipy jak prezentovat: Změna špiček a minimálního průtoku na profilu koryta řeky, ukázka následků pro konkrétní zvíře

14. Technické památky a objekty Správy NP Podují

Nový život objektů souvisejících se železnou oponou. Postupně rozšiřovaný památník u Čížova. Začlenění vojenských lávek do turistické infrastruktury. Přeměna bývalých rot (Středisko lesní správy, hotel, lesní školka). Oprava chátrajících budov v obcích (škola Havraníky, návštěvnické středisko Čížov. Konzervace trosek Papírny v lokalitě Devíti mlýnů. Na druhou stranu přiblížit některé bývalé objekty ponechané působení přírodních sil (mlýny). Soustava prvorepublikových opevnění - stav, význam, využití.

Jak prezentovat – chátrající lávky pohraničnicků se změnilly v pilíře turistické infrastruktury, rozebraný most v Hardeggu v symbolické místo setkávání, zničená budova bývalé školy v Havraníkách má svůj nový život, "řopíky" se staly vyhledávanými místy ukázek vojenské historie...

15. Památková péče

Stručný exkurs do historie a zhodnocení území z tohoto pohledu. Změna v přístupu k historickým památkám na území národního parku, aktivní záchrana objektů. Zpřístupnění dříve uzavřeného Nového Hrádku - koncept jeho údržby a prezentace opravy a udržování staveb vranovského lesoparku (obelisk na Ledových slujích, letohrádek u Lesné, Braitavský letohrádek). Obnova drobných sakrálních staveb v krajině (kapličky, kříže, boží muka). Spolupráce s občanskými sdruženími i obecními úřady.

Tipy jak prezentovat: vybrané objekty a srovnávací fotografie, jejich funkce v krajině, zpřístupnění Nového Hrádku, stavební plány, mapa krajinné památkové zóny Bítovsko - Vranovsko. Srovnání čísel-náklady na záchranu a péči.

Další prezentace

1. Publikace Správy NP Podyjí a o národním parku

Zpřístupnění publikací Správy NP Podyjí a textů o národním parku (odborný sborník a texty, mapy, průvodci, popularizační infomateriály). Návštěvník by měl mít možnost publikacemi volně listovat nebo se do nich na přívětivém místě začít.

2. Zažehnané hrozby

Projekty sídliště na Kraví hoře, přehrady přímo v srdci národního parku, brigády PS na vřesovištích, sídliště na stepních kopcích....